

Undervisningsmateriale til *Dansker – hvad nu?*

Formål

Vi danskere er glade for vores velfærdssamfund uanset politisk orientering. Men hvordan bevarer og udvikler vi det? Hvilke værdier vil vi gerne bygge det på? Og hvilke værdier blev det oprindeligt bygget på?

DVDen *Dansker – hvad nu? Fra vikingerige til velfærdsstat* giver på 40 minutter en gennemgang af velfærdssamfundets udvikling og sætter fokus på nogle af de personer, der har været med til at skabe det. DVDen er både en oplysning og en udfordring til os personligt og som samfund: Hvad kan vi lære af vores historie, og hvordan vælger vi at forvalte det, vi har fået overdraget?

Undervisningsmaterialet sigter ikke på at teste konkret viden, men at udfordre eleverne til at reflektere over

- hvordan vores samfund er blevet, som det er
- hvordan det kunne have været, hvis der ikke havde været enkeltpersoner og grupper af mennesker, der gjorde en seriøs indsats for at skabe et godt samfund for alle
- hvilken rolle de hver især, og vi som befolkning, har at spille i udviklingen af vores samfund

Struktur

Udover en kort historisk oversigt, som giver overblik over den periode, som DVDen primært omhandler, består materialet af spørgsmål til diskussion for hvert af hovedemnerne. Under hvert emne kan du som underviser udvælge de spørgsmål, du tænker, at dine elever vil få mest ud af at overveje med henblik på at udvikle deres forståelse af velfærdssamfundets betydning for deres liv – og *deres* betydning for velfærdssamfundet.

Spørgsmålene kan stilles i plenum til hele klassen/skolen, men ideelt set diskuteres de i mindre grupper, så hver enkelt elev bliver nødt til at overveje dem og kan komme til orde. Efter samtaler i mindre grupper på 4-5 elever kan emnerne opsamles i plenum.

Dansker – hvad nu? kan ses i sin helhed på 40 minutter. For bedst muligt at relatere indholdet til elevernes eget liv kan DVDen dog også med fordel ses i kortere dele med samtaler efter hver del.

Hovedemnerne er angivet med minut og sekund-tal, så filmen kan sættes på pause og genstartes, hvor det ønskes.

Hvis DVDen skal ses i 15-minutters bidder, kan den pauses på følgende tidspunkter:

Del 1 – 00:00 Stavnsbåndets ophævelse og oprettelsen af skoler

Del 2 – 14:35 Grundtvig, demokratiet og velfærdssamfundet

Del 3 – 32:27 Den personlige og samfundsmæssige udfordring

Hvis DVDen skal ses i 20-minutters bidder, kan den pauses på følgende tidspunkter:

Del 1 – 00:00 Baggrunden for demokratiet

Del 2 – 18:36 Velfærdsstaten opbygges

Materialet kan hentes som pdf på: www.iofc.dk/dansker-hvad-nu

Kort historisk oversigt i udpluk

1500 & 1600-tallet

- Adskillige krige med Sverige resulterer i høje skatter.
- Omkring år 1600 ejer 1% af befolkningen al jord, og de fleste bønder er fæstebønder.
- Enevældet indføres, og adelens politiske magt mindskes. Adelen øger sin magt over fæstebønderne og kræver op til 200 dages arbejde om året på godsets jorder, så bønderne har meget lidt tid til overs til deres egne jordstykker.

1700-tallet

- Fred med Sverige og afgivelse af Skåne, Halland og Blekinge.
- Stavnsbåndet indføres i 1733 og binder med tiden bønderne til herremanden fra de er 4 til de er 40 år.
- Reventlow-brødrene giver deres egne fæstebønder mulighed for at blive frie og opfordrer kongen til at gøre det samme. Brødrene opretter også skoler for bøndernes børn.
- Landboreformer. Stavnsbåndet ophæves 1788, året før Den franske Revolution.

1800-tallet

- Napoleonskrigene: Ved Slaget på Reden 1801 mistede Danmark mange skibe. England bombarderer København og erobrer den danske flåde 1807.
- Statsbankerot i 1813.
- Danmark må afstå Norge i 1814.
- Skolereform 1814: Alle børn sikres skolegang.
- 60% af de danske bønder ejer nu deres egne gårde, der som oftest er flyttet væk fra landsbyen ud på jorden.
- Den danske Guldalder: Grundtvig, Kierkegaard, H.C. Andersen m.fl..
- Første folkehøjskole oprettes i Rødding 1844.
- 1848 ophører enevælden, og demokratiet grundlægges med statsmagtens tredeling og grundloven, der bl.a. sikrer forsamlingsfrihed, religionsfrihed og pressefrihed.
- 1864 taber Danmark krigen mod Tyskland og mister Sønderjylland.
- Første andelsmejeri oprettes i 1882. Endnu 800 oprettes i løbet af de næste 20 år og er med til at forbedre den danske økonomi.
- Grundtvig argumenterer i Landstinget imod, at man mister sin valgret, hvis man får fattighjælp, men hans forslag får ikke flertal.

1900-tallet

- Kvinder får valgret i 1915.
- I 1918 kommer arbejdsdagen i industrien ned på 8 timer.
- I starten af 1930'erne rammes Danmark af den økonomiske depression.
- Socialreformen af 1933 sikrer, at man kan få understøttelse uden at miste sin stemmeret, hvis man bliver syg eller uden egen skyld er ude af stand til at forsørge sig selv.
- Almindelige borgere tager initiativ til at starte Landsforeningen til Arbejdsløshedens Bekæmpelse, LAB, og andre foreninger, der kan forbedre velfærden i Danmark.
- 2. Verdenskrig kommer til Danmark i 1940 og slutter i 1945.
- I løbet af 1950'erne og '60'erne stiger den danske velstand markant.

Spørgsmål til samtale

Stavnsbåndets ophævelse – 1788 (00:00)

Bønderne måtte under stavnsbåndet arbejde op til 200 dage om året hos herremændene. Hvad mon det betød for samfundet i sin helhed? Og for bøndernes initiativ og ansvar?

Hvad tror I fik en velhavende herremand som Reventlow til at betale for at sætte sine fæstebønder fri? Hvad tror I kom ud af det? Dels for bønderne? Dels for Danmark? Hvad mon Reventlow selv fik ud af det?

Hvad tror I ville have været anderledes i Danmark, hvis vi havde fået en revolution som in Frankrig? Hvad mon der ville være sket, hvis de mest indflydelsesrige i Danmark ikke var begyndt at ændre tingenes tilstand for de mindre velstillede i befolkningen?

Skoler for alle – 1814 (07:12)

Hvad mon fik nogle godsejere til at lave skoler allerede inden, det blev lov? Hvilke muligheder tror I, børn havde i livet, før der kom skoler også for de ikke-adelige?

Hvorfor tror I, at man mente, at skolegang for alle kunne være med til at genopbygge Danmark efter statsbankerotten?

Hvordan ville Danmark have set ud i dag uden skole til alle?

Hvilke muligheder ville I have i jeres liv, hvis I ikke havde kunnet komme i skole? Hvad ville have været anderledes end det er nu?

Hvilke færdigheder får man ved at lære udenad? Hvilke færdigheder får man ved at forstå det, man lærer, og sætte spørgsmålstejn ved det?

Grundtvig (14:35)

Grundtvig mistede sit job og blev censureret og udskældt, fordi han blev ved med at tale for det, han mente var rigtigt.

Hvad synes I er så vigtigt at kæmpe for, at I ville blive ved trods sådan en modstand?

Hvorfor mon Grundtvig mente, at Danmark blev stærkere, når folk kendte deres historie?

Højskolen (17:56)

Hvilken forskel gør det – for én selv, for éns samfund, for verden – om man kun tænker på sine nærmeste eller om man tænker på, hvordan man kan bruge sine evner til gavn for "hele menneskeheden"?

Grundtvig sagde, at det var godt, at vi havde fået politisk frihed, men at politisk frihed må bæres af en grundlæggende åndelig udvikling, som også kunne udforme de holdninger, der var nødvendige i et demokrati. Deraf kom idéen om en højskole. Man skulle lære at tænke selv; ikke bare lære udenad.

Hvad mon Grundtvig mente med "folkeånden"?

Hvad synes I, at "folkeånden" i Danmark er i dag?

Hvad kunne I tænke jer, at den skulle være?

Hvordan kunne I bidrage til det?

Kresten Kold sagde om højskolen at "Den virkelige kamp er ikke mellem dansk og tysk, ej heller mellem herremand og bonde – den er, som Grundtvig har sagt, mellem lys og mørke, mellem godt og ondt, og den udkæmpes i vort eget hjerte. Det er af udfaldet af den kamp, at verdens fremtid afhænger".

Hvad mener I at den indre kamp "mellem lys og mørke, godt og ondt" består af i vores tid?

Kresten Kold sagde, at "de unge må oplives, før de kan oplæres".

Hvad mon han mente med det?

Grundlov og demokrati (18:36)

Hvad får vi som befolkning ud af at have demokrati frem for enevælde?

Hvad skal vi hver især bidrage med, for at demokratiet kan fungere?

Hvad er Grundloven?

Hvad betyder det for et land at have en grundlov, der sikrer forsamlingsfrihed, pressefrihed og religionsfrihed?

Andelsforeningerne – demokrati i dagligdagen (24:05)

Hvilken fordel tror I, der var i at oprette andelsforeninger?

Hvad er fordelene ved at lave foreninger i det hele taget?

Hvorfor mon andelsforeningerne var med til at rette op på Danmarks økonomi?

Velfærdssamfundet, sociale rettigheder, industri og arbejderbevægelse (25:40)

Hvordan ville det være, hvis man ikke fik nogen hjælp af det offentlige, når man blev syg eller arbejdsløs eller bare for gammel til at arbejde?

Og hvordan ville det være, hvis man mistede sine "borgerrettigheder", såsom stemmeretten, hvis man havde brug for offentlig hjælp?

Steincke ville have støtten til de svage til at gå fra almisser til rettigheder.

Hvilke pligter er nødvendige, for at man kan have sådanne rettigheder?

Steincke sagde, at "sociale reformer er nødvendige, men de må bæres af en samfundsmoral..."

Hvad tror I, Steincke mente med "samfundsmoral"?

Hvorfor mente Steincke mon, at love ikke var nok, men at velfærden også må bæres af en "samfundsmoral"?

Hvordan vil hverdagen være anderledes, hvis velfærdssamfundet forsvinder?

Hvad er forskellen mellem at ændre samfundet gennem forhandlinger og gennem revolution?

Den personlige udfordring; nogle eksempler (32:27)

Hvad betyder det for Danmark, at der er mennesker, der kæmper for det fælles gode?

Og hvordan ville Danmark se ud uden sådan nogle mennesker?

Hvordan ville verden se ud uden?

Hvad får det jer til at tænke, når I hører, hvordan helt almindelige mennesker som jer har været med til at ændre historien og gøre livet bedre for et helt lands befolkning? Fx tackle arbejdsløshed.

Hvad mener I gør det værd at kæmpe for noget mere end sig selv?

Hvad kan vi som danskere bidrage med til resten af verden – til den globale velfærd?

Hvad er det bedste, vi kan bidrage med?

Besættelsen og tiden efter (36:15)

Besættelsen fik folk med forskellige holdninger til at arbejde sammen for Danmarks bedste.

Hvad skal der til, for at vi kan arbejde sammen på kryds og tværs, selvom vi ikke bliver truet udefra?

I stedet for bare at vente på, at regeringen løste alle problemerne, tog folk initiativ til foreninger, bl.a. nogle der lavede affalds-indsamling og reparation af alt, der kunne repareres, for at skaffe arbejde til arbejdsløse.

Hvilke konkrete initiativer kunne folk selv i fællesskab sætte i gang i dag for at hjælpe flere i arbejde?

Vi nyder godt af andres indsats i tidligere generationer.

Hvad er den største udfordring i Danmark i vores tid?

Hvad er vores opgave?

Hvad er vores værdier?